

גנזי המלך

קובץ שבועי בענייני יהדות מהוצאת **ארבע נופות**

453

להזמנת עלונים ולפרסום טל: 0732-776776 03-6777779 מופץ בכל הארץ ב-40,000 עותקים

"וַיְהִי בְּנִסְעֵי הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוֹמָה ה' וַיִּפְצוּ אֵיבֵיךְ"

נקודת מבט

מתוך דרשותיו של הרב אמנון יצחק שליט"א

הקשיים ולא היו מגיעים לפורעניות של מתאוננים.

ובאמת יש לדייק בעצם המשל של; **'תינוק הבורח מבית הספר'**, שאין זה אלא חוסר דעת והבנה מצד התינוק לברוח, שהרי מטרת בית הספר אינו אלא להנאתו ולטובתו, אלמלא בית הספר מה היה סופו, הרי כמה בטלנים ישנם בשוק ורק בזכות שילמד ויתעלה יוכל לזכות לגדולה. וכן; **'אמר רבי יוסף: "אי לאו האי יומא דקא גרים (שבו קבלנו את התורה) כמה יוסף איכא בשוקא"** ('פסחים' סח:). אם הדור שקבלו את התורה נחשב כתינוק הבורח מבית הספר, אין זה אלא שטבע האדם ליפול לקטנות המוחין אפילו אחרי ההשגות הכי גדולות, אם ישאר בלי ההתבוננות הדרושה.

'אם בארזים נפלה שלהבת' ('מו"ק' כה:). אם דור דעה של קבלת התורה נפלו לשעה קלה ממדרגתם מחוסר התבוננות ויתכן שמחמת כן נפלו לשתי פורעניות, בכל זאת עדיין היו קרובים לפניו ית', הקב"ה עדיין התנהג אתם בהנהגה גלויה ולמדו תורה מפי משה רבינו והיה להם משכן וכהונה, אבל מה נענה אנן אם חלילה תחסר לנו

המשך בעמ' 2 <<<

דקה בעומק הלב דקה מן הדקה ובכל זאת נאמר עליהם שברחו; **'כתינוק הבורח מבית הספר'**, מוטל היה עליהם לנסוע, אבל לא היה להם לשמוח על כך שמתרחקים מהר סיני שם זכו להשגות נשגבות ובאמת יפלא איך יתכן תביעה כזאת נגד יוצאי מצרים, שנאמר עליהם בגמרא; **'אנן דסגינן בשלימותא כתיב בן; "תַּמַּת יְשָׁרִים תִּנְחַם"** ('משלי' יא ג) ('שבת' פח:). ופירש רש"י; **'התהלכנו עמו בתום לב, כדרך העושים מאהבה וסמכנו עליו שלא יטעננו בדבר שלא נוכל לעמוד בו'**. ואחרי כל השבח הזה איך יתכן שיגיעו למצב של; **'תינוק הבורח מבית הספר'**?

הוא אשר צווח המשורר; **'נְלֵא יְקָיו פְּאֻבוֹתָם דוֹר סוֹכְר וּמְכָה דוֹר לֹא הִכִּין לְבוֹ נְלֵא נְאֻמְנָה אֶת אֵל רִחוּ"** ('תהלים' עח). רוחם היה טוב לכתחילה שהרי הלכו בתמימות, אלא מכיון שלא הכינו לבם כראוי הפסידו את המדרגה הזאת, עד שהגיעו למצב של; **'תינוק הבורח מבית הספר'**, עליהם היה להתבונן באשרם הרב שזכו לקבל את התורה ולערוך חשבונות של יראת שמים. ואין ספק שהתבוננות כזאת מביאה אותם למצב רוח מרומם והיו מתגברים על כל

'עשה לו סמניות מלפניו ומלאחריו לומר שאין זה מקומו. ולמה נכתב כאן? כדי להפסיק בין פורענות לפורענות' (רש"י). כתב הרמב"ן; **'הפורענות השניה היא פרשת; "וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאַנְּנִים"** ('במדבר' יא א) ואחריו פורענות שלישית שהאספסוף התאוו תאוה, אבל הפורענות הראשונה לא נתפרשה, אולם מצא במדרש אגדה שנסעו מהר סיני בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר, מפני שאמרו שמא ירבה ויתן לנו מצוות ולכן הפסיק את הענין כדי שלא יהיו שלוש פורעניות סמוכות זו לזו ונמצאו מוחזקים בפורעניות'.

האדם שקוע בהבלי העולם כסוס שוטף במלחמה וכמאמר הגרי"ס ז"ל; **'רוב העתים בחשכה נהלך למלאות בטננו ולרוות תאוותינו השפלים והנבזים'** ('אור ישראל' ג) ואם לא יעשה לעצמו איזה הפסק לתורה ויראת שמים, מי יודע לאיזה מצב יכול להתדרדר בלי משים, אולם אם הפסיק לדבר ה' דבר גדול עשה, שמנע היסח הדעת קל מלהתפתח לירידה גדולה. ואם נתעמק בענין נראה כמה מסוכן הוא ההיסח הדעת הכי קטן, שהרי השמחה שלהם לא היתה אלא הרגשה

התבוננות וחשבון הנפש, מי יעכב בעדנו מליפול חלילה מכל המדרגות? הרי; **'תינוק הבורח מבית הספר'** אינו אלא בורח לפי שעה ויודע שלמחר יחזור על מקומו.

אולם מי יבטיח לנו שנחזור למקומנו הראשון? **כמדומני שאדמו"ר ז"ל היה אומר; מה שאמרו חז"ל; 'שנה ופירש קשה מכולם'** ('פסחים' מט): לאו דוקא פירש לגמרי, אלא אפילו אם רק פירש ממדרגה מסוימת קשה מכולן, משום שאינו רוצה להודות שנפל ממדרגתו ובמקום זה נוטה לבטל את עצם המדרגה ההיא, כאילו משיג עכשיו שאין השגה ההיא נכונה כלל וככה מחליש דעתם של אחרים.

אולם קצת התבוננות במקומה משנה פני הדברים מן הקצה אל הקצה, נהפוך הוא יתכן שיברח ממש מבית הספר ולצדקה תחשב לו. **וכן מצאנו בגמרא; 'מעשה ברבן גמליאל שאמר השכימו לי שבעה לעלייה השכים ומצא שמונה אמר: "מי הוא שעלה שלא ברשות, ירד" עמד שמואל הקטן ואמר: "אני הוא שעליתי שלא ברשות"'** ('סנהדרין' יא.). ומבואר שם שאיש אחר עלה שלא ברשות ושמואל הקטן אמר כך על עצמו כדי שלא יתביש חבירו, אף שבגלל שהודה על מה שלא עשה, היו עלולים לרחקו מדבר מצוה, היות ועשה כן למען כבוד חבירו משבחים אותו על כך.

בריחה כזאת מבית הספר אינה בריחה כלל ואדרבה היא מהווה בית ספר בפני עצמה ללמוד שם איך לכבד ולהוקיר אחד את השני. **היוצא מדברינו; ללא מחשבה והתבוננות אז המדרגה הכי גדולה סופה ירידה ומאידיך גיסא; ע"י מחשבה נכונה לפעמים אפילו ביטולה של תורה נהפכת לקיומה, כמו שמצאנו אצל משה ששבר את הלוחות 'אמר לו הקב"ה: "יישר כח ששברת"'** ('שבת' פז.). ('המוסר והדעת').

"יְהִי הָעַם כְּמִתְאַנְנִים רַע בְּאֲזְנֵי ה' וַיִּשְׁמַע ה' וַיִּחַר אַפּוֹ וַתִּבְעַר בָּם אֵשׁ ה' וַתֹּאכַל בְּקִצָּה הַמִּתְנַהֵּה"' ('במדבר' יא א.).

הרמב"ן ז"ל אומר; 'והנכון בעיני; כי כאשר נרחקו מהר סיני שהיה קרוב לישוב ובאו בתוך המדבר הגדול והנורא, במסע הראשון היו מצטערים לאמר: "מה נעשה ואיך נשתה? ואיך הזה? ומה נאכל ומה נשתה? ואיך נסבול העמל והעינוי ומתי נצא ממנו?" מלשון; "מה יתאונן אדם ה' גָּבַר עַל חַטָּאָיו" ('איכה' ג לט) שהוא לשון כואב ומצטער על עצמו'.

והנה לכאורה היתה להם לישראל טענה נכונה ואמיתית, המצב במדבר היה קשה מנשוא, לא כמו במצרים שלפחות אוכל היה מוכן בפיהם ואילו כאן במדבר; **"בְּלִתי אֵל הַמֶּן עֵינֵינוּ"** ('במדבר' יא ו) חוסר בטחון מה יהיה מחר זה יותר קשה משעבוד מצרים! **וכך אנו רואים יום יום סביבנו; אדם עובד מרויח משכורת, בזה הוא מרגיש בטוח וכן חורין, יש לו הבטחון של בידו וכסף על כל צרה שלא תבוא.**

אך כל זה רק למראית עין, שהרי איך שכחו כ"כ מהר משעבוד מצרים שאפילו; **"תָּבֹן אֵין נֶתָן לְעִבְדֵיךָ וּלְבָנִים אֲמָרִים לְבוֹ עֲשׂוּ נְהַפְּהָ עִבְדֵיךָ מִכִּים"** ('שמות' ה טז) השלמת חשבון הלבנים ע"י פרי בטנם המושקעים בקירות. כמה מחשבה זו מזעזעת עד עמקי הנפש ופתאום כל זה נשכח וזוכרים רק; **"אֵת הַדָּגָה אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֲנָם... נֶאֱתַת הַקֶּבֶטְחִים... נֶאֱתַת הַשִּׁוְמִים"** ('שם' ה) וכי יש בחירה בזכרון? וכי האדם בעצמו מחליט מה זוכרים ומה לא זוכרים?

אלא מכאן רואים; עד היכן מגיע כוחה של נגיעה, כאשר האדם נתון בנסיון כל שהוא, הוא כ"כ מצומצם בתוך נסיונו וזוכר הוא רק מה שהגיעה שלו מעוניינת להזכיר לו ולא את המחיר ששילם עבור זה, כך אנו רואים בעולם, הנגיעה של התקדמות הטכניקה והתפתחות המכשירים, מפריעה להתבונן ולראות את המחיר שמשלמים.

שוכחים את ההפסדים העצומים הנגרמים בדרך, רואים רק את הרווח ומתעלמים מן ההפסד! ומעשים בכל יום כמה תאונות דרכים יום יום קוצרים דמים ואעפ"כ אין איש שם על לב. מי יעז להזכיר כמה היה יותר בטוח לרכוב על חמור כמו בימי אבותינו? ללעג וקלס ישימהו, כי השוחד של הנגיעה גורמים לכך, שרואים רק צד אחד של המטבע ולא צידו השני.

וכן אומרים חז"ל; 'הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין' ('נזיר' ב.). היום כל העולם הוא בבחינת סוטה ובכל זאת אינם רואים את הקלקול ורואים רק את הסוטה **וכמו המשל מאותו שיכור; שהבן שלו הביאו להתבונן בחרפתו של שיכור אחר ואילו האב במקום להתבונן ולהסיק את המסקנא הראויה, הוא גוחן עליו ושואל: "מהיכן השיג יין כה משובח?"!**

אם אבותינו זכרו במדבר רק את הדגה אשר אכלו במצרים חינם, הרי חז"ל הקדושים גילו לנו את סוד הזכירה הזו **באומרים; 'חֲנָם', 'חֲנָם מִן הַמִּצְוֹת' ('רש"י) כל השעבוד כל העבודת פרך**

של רד"ו שנים כאין וכאפס לעומת עול המצוות הכבד והנורא בעיניהם, כל מחשבותיהם נתונים בהרגשת; **"בְּלִתי אֵל הַמֶּן עֵינֵינוּ" ולא רואים; "וְהֵמָּן פָּזַרְעָד הוּא" ('שם' ז) כל הרגשתם; "וְנִפְשָׁנוּ קִצָּה בְּלִחָם הַקֶּלְקֵל" ('במדבר' כא ה) ולא בשאר מעלותיו הנפלאות של המן. אדם הנתון תחת לחץ כל שהוא של הקפדה שנאה קנאה ותחרות, איננו מסוגל להקיף נושא מכל צדדיו ולהחליט בשפיות הדעת כנדרש ממנו.**

כך יש לדייק מן הפסוק; "עַל פֶּן יֹאמְרוּ הַמְּשָׁלִים בְּאוֹ הַשָּׁבוֹן" ('שם' כז) ש"ע"ז אומרים חז"ל; 'בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה' ('בבא בתרא' עח.). הרי יכלו לעורר חז"ל בלשון קצרה על הפסד מצוה ועל שכר עבירה ומדוע כל האריכות הזו? **אלא שתז"ל רצו לעורר ולזרז את האדם לזה החשבון; להעמיד את הדברים זה מול זה ולא לזכור רק את השכר של העבירה, או רק את ההפסד של המצוה, נכון הדגה חינם אך בלי מצוות איזה ערך יש לה? כן אנחנו בני הישיבה נתונים תמיד במבוכה כשרואים אנשים שכל מחשבתם וכל מאווייהם רק בעולם החיצון, כמה רווחים יש בו ולעומתו כמה הפסדים יש בישיבה? ממש בזבוז זמן ללא רווחים כספיים ועד מתי?**

החשבון האמיתי מסור רק למושלים ביצרם, הם אינם מוכנעים ליצרם, לא היצר מכתוב להם מה כדאי לראות ומה לחשוב, **משל למה הדבר דומה; לילד קטן הרואה עגלון רוכב על עגלה דוהרת והוא כ"כ מקנא בעגלון שזכה לכוזה אושר שכל היום הוא רוכב על הסוס ודוהר ואלו העגלון המסכן לא רק שאיננו מרגיש בזה שום אושר, אלא כמה עינוי ויסורין מרגיש הוא באותה רכיבה ובאותה דהירה, אותו מצב יכול לעורר אצל האחד שמחה ואושר ואצל השני רחמים וחמלה.**

התולעת הנמצאת בתוך החזרת חושבת; שאין פרי יותר מתוק מזה וכל חייה בתוך הטעם המר של החזרת ובו היא מתענגת, כי לא טעמה טעם של תפוח או תאנה, כך העם המתאוננים מצומצמים בטעם החזרת ואינם משוחררים להרגיש את הטעם העילאי האמיתי קיום רצון ה' ב"ה. זהו הסוד של לימוד המוסר המעורר את האדם לערוך חשבוננו של עולם ולהקיף כל דבר עד הגיעו למרידה במוסכמות ולבחירת הדרך הנכונה אף כי איננה מוסכמת על כולם וכמו אברהם אבינו ע"ה בשעתו אשר כל העולם מעבר אחד והוא מעבר השני. ('דגל המוסר'). ■

גנזי המלך דברים הטעונים גיזה גנזי המלך דברים הטעונים גיזה

לא לשכוח את הלב

נכונה. אמר לו הארי: "תלך". כששמע זאת השועל ברח וימלט, כך אתה שכחת לבך במקום אחר וצריך אתה לשוב לאחוריד להביאו כדי שתתפלל מתוכו. ויאמר לה: "כן הדבר, לבי בל עמי ואבקש עתה ממך שתלכי את ותביאהו לי ותעשי עמי חסד זה". ו**תאמר לו**: "אני איני יודעת באיזה מקום מונח אם אצל אשתך בבית או בחנות שלך או בספינה ההולכת בים או בשירה ההולכת ביבשה או בעיר לונדון או בעיר פריז או בשאר מקום אבל אתה יודע היכן הוא מונח ואתה תלך ותביאנו". **אומר ה'בן איש חי**; הנה כל משכיל ונללב ומבין ידע ויבין כי תשובה נצחת השיבה האשה היא לאיש ההוא. וצריך האדם לפנות כל מחשבותיו ועסקיו בזמן התפילה כי מה יועילו שפתותיו הנעות ולבו בל עמו. ולזה אמר הכתוב: **"פי קרוב אליך הדבר מאד פפיד ובלקבך לעשתו"** ('דברים' ל יד) **דהיינו; אם תרצה שיהיה; קרוב אליך הדבר מאד פפיד ובלקבך לעשתו"** תפילתך צריך; **"פפיד ובלקבך לעשתו"** ביחד ('נפלאים מעשיך' י).

כדי להתפלל? **ותאמר לו**: "אני סידור התפילה אצלי בקרבי כי אני מתפללת מתוך לבי והוא בקרבי מונח אבל אתה שכחת את הלב שלך כאשר שכח השועל כי אינו עמך עתה וצריך אתה לחזור להביאו כדי שתתפלל מתוכו, כי מה תועלת יש בתפילת כל פה". ו**יאמר לה**: "מהו ענין השועל לא שמעתי עד הנה"? **ותאמר לו**: "הארי היה עומד בצרה גדולה וימצא את השועל הולך במדבר ויקרא לו ובעל כרחו בא לפניו כי פגע בו פתאום ואינו יכול לברוח ממנו ולבו מרתת. ויאמר לו הארי: "אני עומד בצרה גדולה שצריך אתה ליתן לי עצה נכונה שאצא ממנה ואני שמעתי עליך שאתה חכם ופיקח גדול, תן לי מהר עצה נכונה ואל תתמהמה ואם לא תתן לי עצה ארמוס אותך". **ענה לו השועל**: "הנני מוכן לעשות כל דברך לתת לך עצה נכונה כחכמתי שבודאי תצא מן הצרה אך אתה יודע כי החכמה היא בלב ועתה לבי בל עמי כי הנחתיו והצנעתיו במערה שהייתי דר בה, תן לי רשות וארוצה ללכת למערה להביאו ולהכניסו בקרבי ואז על ידו אתן לך עצה

"לעבד את עבדת בני ישראל באהל מועד" ('במדבר' ח יט)

'איזוהי עבודה שהיא בלב? הוי אומר; זו תפילה' ('תענית' ב.)

מעשה באשה אחת שהיתה זריזה להתפלל כל יום שמונה עשרה בבית הכנסת עם הציבור ויום אחד באה להתפלל בבית הכנסת כדרכה וכשהגיעה למבוי בית הכנסת נכנס אחריה אדם אחד שהיה מכירה והיא גם הכירה אותו וזה האדם אינו בא לבית הכנסת אלא לפרקים ובעת שהיה בא היה אוהז את הסידור בידו אך אינו מתפלל כלל ועיניו משוטטות אנה ואנה ולבו מלא מחשבות זרות מינים מינים שונים. וכראותו את האשה הזאת הולכת בזריזות לבית הכנסת כמנהגה כדי להתפלל קרב אצלה ויאמר לה בלשון לעג: "להיכן את הולכת ומתגלגלת על הארץ? ותאמר: "לבית האלוקים אני רוצה ללכת להתפלל". והוא יודע שהיא מתפללת בעל פה וילעג לה ויאמר: "הלא אין סידור התפילה בידך כי שכחת אותו בבית תחזרי לביתך ותביאנו

חקיקה בטבע

חולצת האלמנה לאחיו, יבטלו רופאי רוסיה את המות ולא יהיה עוד צורך בחליצה. **נדהם המשכיל**: "אבל הלא אי אפשר לבטל את המות"? **"מדוע? התמם הרב**. "כי הבורא חקקו בטבע הבריאה". **אמר לו הרב**: "גם מצוה אי אפשר לבטל כי הבורא חקקה בטבע הבריאה" (הרב שלום מאיר וולך שליט"א) ■

הגאון רבי צבי רבינוביץ 'צ"ל רבה של קובנה: "נושא זה אינו בסמכות ועידה זו, בפטרבורג נערכת עתה ועידת רופאים עליך לפנות אליהם בהצעתך". **נבוך המשכיל**: "מה לרופאים ולמצות החליצה"? **הסביר הרב**: "אין פשוט מזה, הרי מצות החליצה באה בעקבות פטירת אדם בלא בנים ואז

"יען פי מאסתם את ה' אשר בקרבכם" ('במדבר' יא כ)

באסיפת רבנים שכינסה המלכות ברוסיה הופיע אחד מראשי המשכילים ותבע בעידוד השלטונות להכריז על ביטול מצות החליצה שאינה תואמת את רוח הזמן, כדבריו. **ענהו**

כיצד נחלצים מעצבות??

סמוך מחימה ונוסף אגלי זיעה מצליף בו בכל כוחו: "אני אביית אותו ואראה לו מי בעל הבית". "מה אתה עושה"? **שאלו בפליאה**. "האינכם רואים, אני משכיל להשכילו בינה שיזוז ויתחיל ללכת". "אבל זהו מנוף ולא סוס", קראו. "וכי אינך יודע זאת", **הפטיר בבוז**: "והלא דברים קל וחומר; ומה סוס שאינו יודע לחלץ מן הביצה כוחו יפה להוליך במישור ובהר, מנוף שמחליץ כהרף עין אינו דין שיוכל למשוך את העגלה"? **צחקו צחוק גדול**: "המנוף כוחו יפה לחלץ מן הביצה אבל כדי להוביל את העגלה יש צורך בסוס". "מבינים אתם בני", **סיים הצדיק**: "היין משמח ועוזר להחליץ מביצת העצבות ומדמנת המרה השחורה. אבל לקדם את האדם למטרתו יש צורך בלימוד התורה הקדושה ועבודת התפילה". (הרב שלום מאיר וולך שליט"א) ■

על קרקע מוצקת ונטל שכרו. הבזיק רעיון במוחו של העגלון. "בכמה תמכור לי את המנוף"? **שאל**. "אין הוא עומד למכירה", **השיב איואן**: "פרנסתי עליו". "אתן לך שלושה זהובים", **אמר העגלון**. וכי מה הוא המנוף אוסף קרשים וחבלים ושוייו אינו עולה על זהוב, אך איואן התמיד בסירובו ואינו חפץ למכור. "אתן לך את הסוס תמורתו", **הציע העגלון**. איואן הביט בו בתמיהה, "ומה תעשה בלי סוס", **שאל**. "עסקי הוא", **השיב העגלון**: "מוכן אתה? סוס זה ענין אחר. הסכים והעגלון התיר את סוסו מן היצול ומסרו לנכרי, עתה גרר את המנוף וקשרו לעגלה ואיואן מביט בו תמה. **עלה העגלון לדוכן משך במושכות המנוף וקרא**: "דיו" והמנוף לא זז. הצליף בשוט והמנוף אדיש. **עוברי אורח עמדו להתבונן במחזה המוזר**; מנוף קשור לעגלה ועגלון

"מקברות המאנה נסעו העם הצרות" ('במדבר' יא לה)

מעשה בצדיק רבי יחזקאל מקוזמיר **וצ"ל שנכנס לבית מדרשו ומצא חבורת חסידים המטיבה לבה ביין**. **שאל**: "לשמחה מה זו עושה"? **וענו**: "רצוננו לברוח מן העצבות והמרה השחורה". **נענה ואמר**: "שמעו ואספרה; יהודי נהג עגלתו ביער והעגלה נכנסה לביצה טובענית ושקעה, הצליף בסוס בכל כוחו אך לשוא, **עברו שם אנשים מהכפר הסמוך ונדו בראשם**: "לא יעזור דבר, כל עגלה שעוברת כאן שוקעת. עליך ללכת את הכפר ולקרוא לאיואן שיביא את המנוף שברשותו ויחליץ את העגלה, מורגל הוא בכך ומתפרנס מזה. עשה כעצתם וקרא לאיואן שהציב את המנוף וקשר אליו את העגלה, משך וחילץ והעמיד את העגלה

פרשת 'בהעלותך'

מי גורם למלחמה??

"וכי תבאו מלחמה בארצכם... ונהרעתם בהצצרת" (במדבר י ט)

שואל ה' בן איש חי: מדוע כתוב; **"וכי תבאו"** ולא **"וכי תבוא"**? ואם אנחנו מדברים עליהם (על האנשים) היה צריך להיות כתוב; **"כי תעשו או; כי תהיה מלחמה"**? וכן; **מדוע לא כתוב;** **"כי תבואו למלחמה"** שהמלחמה היא הפעולה? **אומר ה' בן איש חי:** **גבי עשיו כתוב: "נעל חרבך תתקיה"** (בראשית' כז מ) **וכתוב: "הקל קול יעקב ונהגים ודי עשו"** (שם' כב) **וצריך להבין; מדוע כתוב; "נהגים ודי עשו" ולא כתוב; "והחרב לעשיו... ועוד; מדוע כפל הפס'; "הקל" "נהגים"?** ומביא על זה משל; עגלה שהובילה קרדומות עברה ביער. ראו זאת האלות אשר ביער ואמרו **אחת לשניה;** **"זהו, בא לנו הקץ, כיוון שיבוא אדם ויקח קרדום ויכרות אותנו". אמרה להם אלה אחת זקנה:** **"אין לכם ממה לפחד, כיוון שכל זמן שלא תבגוד אחת מאיתנו, לא יוכלו לכרות אותנו"** (כיוון שצריך 'בית יד' לגרזן). **א"כ יוצא שבשביל להכרית צריך ב' ידיים;** יד אחת לקרדום ויד אחת בגוף האדם שבא לכרות. **וזהו מה שאמרו חז"ל; כל עוד ש; "הקל קול יעקב" שיעקב עוסקים בב' תורות, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, הם מבטלים את הכח של עשיו (כי אין לו בית יד) אך ח' כשעם ישראל מתרפה מלימוד התורה, הוא מביא לעשיו את היד (בוגד) ובטול זה לא נגרם ע"י שאין שום אדם מישראל שלומד שהרי ברית כרותה; **"אם לא כריתי יומם נלילה תקות שמים נאריך לא שמת" (ירמיה' לג כה) אלא זה נהיה ע"י שבני ישראל מתעסקים בתורה מעט וקצים בה כשלומדים הרבה כדוגמת 'לחם' שאדם יכול לאכול הרבה בלי להפסיק ולא קץ בו, לעומת זאת כשאדם אוכל מאכל והוא שם בו יותר מדאי 'מלח' הוא קץ באוכל, כך ג' כ' בעסק התורה שנקראה 'לחם' שנאמר; **"לכו ללחמו בלחמ" (משלי' ט ה) אם האדם עוסק בה כמו 'מלח' הוא מביא את "הנדיים" לעשו להכות חלילה בישראל. זהו שכתוב: "וכי תבאו" ע"י מעשיכם, שתעשו מהתורה 'מלח מה' שאתם קצים ללמוד יותר מדאי, אתם תביאו; "מלחמה"******

בארצכם" ואיך אפשר לעשות מלחמה עם האויב ולנצח אותו?! **בשביל זה אומר הכתוב: "נהרעתם בהצצרת"** 'תריעו בחצ צרות', תקראו בפרשת התוכחה 'צח צרות' (קללות) ועל ידי זה תחזרו בתשובה ותהיו בבחינת; **"הקל קול יעקב"** ולא יהיה לעשו את הידים לחרבו... ('בן יהוידע')

מלך העולם

"כאשר ישא האמן את הינק" (במדבר' יא יב)

מעשה בבני זוג שבקשו למרוד במלך ונתפסו ונשפטו ונידונו למות. באו והודיעו למלך שהאשה ילדה בן. **מלך חסד היה ואמר:** **"ומה, עתה יהיה התינוק יתום מאב ואם והרי הוא לא חטא!"** המתיק את גזר דינם למאסר עולם בציינוק עם ילדם והורה שלא יחסכו ממנו שום דבר. כל העת התענין המלך על גידולו והתקדמותו והאם מסופקים כל צרכיו עד שגדל הילד וכבר היה לעלם, מימיו לא יצא מצינוק הוריו ולא ראה אנשים זולתם וזולת שר בית הסוהר הדואג לכל מחסורו בפקודת המלך. **יום אחד בא שר בית הסוהר והתענין:** **"האם הכל כשורה?"** "כן ודאי". **"האם לא חסר דבר?"** "לא חסר מאומה". ואז הודיע השר כי היום נועדה לו פגישה עם המלך ולבטח יתענין אודותיו. **ושאל השר:** **"האם תרצה שאמסור דבר מה למלך?" הנער ניצל את ההזדמנות:** **"תאמר למלך שאני אסיר תודה ואני יודע שהוא חנן את הורי ממות לחיים ושהוא דואג לכל צרכי ואין מילים בפי להביע את הוקרתי".** "אמסור זאת למלך ואני בטוח שהמלך ישמח לשמוע". **יצא ומיד חזר:** **"שכחתי לשאול, מי הוא המלך?" הנער היה משועשע:** **"אתה עומד להפגש עמו ושואל אותי: מי הוא?"! מימי לא ראיתיו".** "זאת יודע אני אבל מה ידוע לך עליו?" "אה, שהוא הבעלים של בית האסורים כולו". **השר היה מזועזע:** **"רק זאת? ובכן דע לך שמאחורי חומת בית האסורים משתרעת עיר שלמה".** "מה היא עיר?" "עיר היא מקבץ בנינים אין ספור, רחובות, ככרות, דירות וחנויות". "אין לי מושג בזה, איני יודע מה אתה

סח". **"אני יודע, אבל כל העיר היא רק כחודו של מחט מול הפלך כולו על עריו ועירותיו מרחבי השדות והיערות, הפרדסים והכרמים ההרים והגאיות האגמים..."** "איני מבין מילה". **"אני יודע,"** **אי אפשר היה לעצור את שטף דיבורו של השר הנרגש:** **"וזהו רק אחד הפלכים שבמדינה והמדינה היא אחת ממדינות הממלכה. והמלך דואג לעשרות מליוני נתיניו לבטחון לכלכלה לרוחה..."** "ועם כל אלו, חושב הוא עלי...?" **לא בכדי אמרו; 'כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה' (ברכות' מ:).** לא די להודות לה' אלוקנו **'בורא פרי העץ'** אלא יש לדעת שהוא; **'מלך העולם'** ועם כל זאת דואג הוא לנו כמו לבן היחיד. (הרב שלום מאיר וולך שליט"א)

הקושי של בעל 'בית הלוי'

"וינהי קנות עליהם הרוח ויתנבאו" (במדבר' יא כה)

הגאון בעל 'בית הלוי' מבריסק זצ"ל היה חתנו של הגאון רבי יצחק עפרון זצ"ל מוולוז'ין מחסידי קווידינוב. פעם ביקר הרבי בבית חסידו והלה השתבח בחתנו העילוי השוקד על תורתו יומם ולילה, הביע הרבי רצונו להכירו ונכנסו לחדר לימודו ומצאוהו מעיין בשולחן ערוך 'חושן משפט' העוסק בדיני ממונות. **נענה הרבי ואמר:** **"הן ידוע לכם ש'חושן משפט' הוא החלק האחרון מארבעה חלקי השולחן ערוך, אחרי חלק 'אורח חיים' 'יורה דעה' ו'אבן העזר'?" ענהו ה'בית הלוי':** **"ידוע הדבר".** "ואם מעיינים אתם בו מעיד הדבר שכבר למדתם את החלקים הקודמים!" "ואתם "אכן", **אישר ה'בית הלוי'. "ואתם יודעים אותם על בורים, דבר אינו קשה וכל הלכה ברורה?"** "אכן כן, מלבד הלכה אחת", **השיבו ה'בית הלוי'. "ואיזו היא," התענין הרבי. "ההלכה בסעיף הראשון בחלק הראשון". ענהו העילוי החריף:** **"הרמ"א כותב בשם הרמב"ם; 'כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול ברוך הוא אשר מלוא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו... מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השם יתברך ובושתו"**

המנורה עצמה וגם היא זהב טהור. כי כאשר מטרתה להיות בסיס וכן לתורה הקדושה נוטלים גם עבורה שחר. (הרב שלום מאיר וולך שליט"א)

מי יעזוב את האבן??

"הַיָּד הַתְּקַצֵּר"?! (במדבר' יא כג)

מעשה במטפס הרים שהחליט לכבוש פסגתו של הר משונן, נעץ יתדות וקשר חבלים דילג על צוקים והעפיל בהתמדה וכוחו הלך ואזל, בשני מטרים לפני הפסגה לפני המטרה הנכספת ניצב לפניו קיר חלק. בשארית כוחותיו חקק בסלע הקשה, נעץ יתד אחר יתד טיפס צעד אחר צעד, כל גופו דאב ואצבעותיו רעדו וריאותיו דאבו והנה בצבץ ראשו ועיניו סקרו את המשטח החלקלק אותו ראו רק נשרים במעופם, אבל איך יעפיל אליו? איך יעלה עליו? הושיט יד דואבת לתפוס בבליטת סלע וגילה שהיא רופפת... הנה עומד הוא להגשים את חלומו והוא כה רחוק ואין בו עוד כח, אין לו נקודת אחיזה מלבד אבן רופפת ובוגדנית זו ולמטה פעורה התהום... ברוב תסכולו התפרצה מפיו תחינה: "רבונו של עולם עזור לי". וההרים סביב החזירו את ההד: "לי, לי, לי". קרא בקול גדול יותר: "אנא, עזור לי". "לי, לי, לי", ענה ההד. לפתע שמע קול אוהב שואל אותו ברכות: "הבאמת תאמין בי?" "כן", ענה ברגש: "כן, עזור לי". והקול חקר: "הבאמת, באמת ובתמים תבטח בי?" "כן", זעק: "כן, כן". "אם כך", אמר הקול: "אם בוטח אתה בי באמת ובתמים עזוב את האבן הרופפת". אבל הלא כל אחיזתו נשענת על האבן, רופפת ככל שהיא הריה משענתו היחידה ואם יעזבנה יפול לתהום... האם עזב? תלוי בדרגתו, האם רק אמר שהוא מאמין או מאמין הוא באמת ובתמים. והנמשל; הרי הוא מובן מאליו; כל אחד ופסגתו וכל אחד והאבן הרופפת שלו, רצים אחר פרנסה חומקת, אחר אושר רופס, בטחון מפוקפק, בריאות רופפת שלווה כה שבירה. וכשהבורא יתברך מבקש לא לעזוב את האבן כליל אלא להרפות ממנה מעט ולהקדיש עבורו שעה של לימוד התורה. (הרב שלום מאיר וולך שליט"א) ■

לא הלכתי לבית הכנסת אבל אכלתי ארוחת בוקר וקניחתי בספל קפה וסיגר, כמוהו. אמנם לא ברכתי אבל הלכתי לבנק וחזרתי לארוחת צהרים, כמוהו. ושוב לא ברכתי אחריה אבל נחתי מנחת צהרים, כמוהו. לא קבלתי דורשי תרומות אלא הלכתי למועדון חברתי אבל חזרתי כמוהו לארוחת הערב ולאחר משחק שחמט שכבתי לשון. לא תורה, לא תפילה, לא חסד ולא החזקת תורה. ובית הדין פסק: "גהינם". התקומם הלה וחקר: "גן העדן שפסקתם לחברי על התפילה והלמוד והחסד בלבד נפסק?" אמרו לו: "לא, הוא קיבל שחר על עשרים וארבע שעות ביממה". טען הלה: "והלא עשרים שעות היו זהות לי ולו ומדוע איפוא לא אקבל תמורתן שחר?" ענהו: "משל למה הדבר דומה; לסוחר הקונה תבואה מן האיכר, שקי תבואה המעורבת במוץ ותבן ואף בצרורות עפר. כך בוחר האיכר למכרה ומקבל עבורה את מחירה. אך אם יבוא אדם ויבקש למכור את המוץ לבדו ולקבל בעדו את מחצית המחיר הלא ילעגו לו". והסבירו: "הוא הדין בענייננו; כשם שיש שותפות יששכר וזבולון לומד תורה עם הסוחר התומך בו ומאפשר את למודו כך יכול אדם להיות 'יששכר וזבולון' כאחד כאשר הוא עובד ועמל לפרנסתו כדי שיוכל לנהל אורח חיים יהודי ולחנך את ילדיו בחינוך תורני, להקדיש עיתים לתורה וליטול חלק במעשי חסד. אדם כזה הופך גם את שעות עבודתו ואף את שעות מנוחתו למכשירי מצוה ומקבל אף עליהם שחר כי הם מאפשרים לו להתפלל בישוב הדעת וללמוד את תורת ה', לחנך את בניו ולנהל את ביתו בדרך ה'. אבל עבודה ומנוחה בלבד בלא שיהיו מכשיר לרוחניות ולמצות אינם נושאים שחר". סיפור נפלא הוא ולקחו כה נוקב; כתוב בפסוק: "וְנָה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה מְקַשָּׁה זָקֵב עַד יְרֻכָה עַד פְּרָחָה מְקַשָּׁה הוּא פְּמַרְאָה אֲשֶׁר הָרָאָה ה' אֶת מֹשֶׁה בְּנֵי עֶשֶׂה אֶת הַמִּנְחָה". הסביר רבנו ה'חפץ חיים' זצ"ל; המנורה הטהורה רומזת לתורה, כמו שנאמר: "תּוֹרַת אֹר" ("משלי' ו כג). השמן הזך רומז לחכמה הזכה ('מנחות' פה:). הפתוחים הכפתורים והפרחים רומזים לפרטי הדינים והכל; "פְּמַרְאָה אֲשֶׁר הָרָאָה ה' אֶת מֹשֶׁה", הכל ניתן למשה מסיני. אך הנה דבר חידוש; גם "יְרֻכָה", הכן המעמיד הרומז לפרנסה המאפשרת את לימוד התורה גם היא מקשה אחת, חטיבה אחת עם

ממנו תמיד" ("אורח חיים' א ג). "ומה קשה כאן?" תמה הרבי. "שאני מנסה זאת ויכול להעיד על עצמי שאמנם לאחר העיון והמחשבה מגיע אני לתחושת הפחד וההכנעה אבל הרמ"א מעיד שזה קורה; 'מיד' ואצלי זה לא קורה מיד?" "ברכות יחולו על ראש מר. 'משה אמת ותורתו אמת' ('ב"ב' עד). (הן הרמב"ם והן הרמ"א שמם 'משה'). דייק בדבריהם; 'כשישים זאת האדם אל לבו מיד יגיע אליו היראה וההכנעה'. ומה שהדבר מצריך שהות הוא כדי להגיע מן המח אל הלב". (הרב שלום מאיר וולך שליט"א)

השינוי המכריע

"וְנָה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה מְקַשָּׁה זָקֵב עַד יְרֻכָה" (במדבר' ח ד)

לפני כמאתים שנה נפטר בוניה השר רבי שמשון ורטהימר ז"ל בנקאי אמיד תומך תורה ומפעלי חסד, זמן קצר לאחר מכן סח הצדיק הקדוש רבי חיים מצאנז זצ"ל לחסידיו: "בואו ואספר לכם מה ארע בדינו של השר היהודי מוינה". תמהו החסידים והצדיק פתח וסיפר: "כשעלה למרום נתבקש למסור דין וחשבון. אמר: "סדר יומי קבוע היה; בבוקר קמתי והלכתי לתפילה ושבתתי לארוחת בוקר, אחריה שתיתי קפה עישנתי סיגר ועברתי על העיתונים שהרי אדם בתפקידי מוכרח להיות מעודכן. ברכתי על מזוני והלכתי לבנק עד לצהרים, שבתתי לביתי לארוחת צהרים אכלתי וברכתי והלכתי לנוח. כשקמתי הגיעו גבאי הצדקה ונציגי הישיבות שטחו את בקשותיהם וקבלו את תרומתי, לאחר מכן עליתי לבית הכנסת לתפילת מנחה שיעור תורה ותפילת ערבית, לאחר התפילה היה לי שיעור נוסף, ארוחת ערב ומשחק שחמט להפיג את מתיחות היממה, קריאת שמע על המיטה ושינה, זהו. כזה היה סדר יומי". באו שני מלאכים צחורים להוליכו למקומו ואחריו התייצב לדין חברו, אף הוא בנקאי שנפטר באותו היום. מתחילה פחד ורעד מן הדין הנורא כי לא שמר תורה ומצות אבל מששמע את דברי קודמו נרגע. כשנתבקש למסור דין וחשבון הצהיר: "סדר יומי אף הוא קבוע היה כמעט כסדר יומו של קודמי, ניתן לומר שהיה זהה בשלושת רבעי היממה; גם אני קמתי משנתי אמנם

כפוי טובה

"וְהָיָה הָעַם כְּמִתְאַנְּנִים רַע בְּאֲזְנֵי ה'... וְתִקְבְּרָם בְּמַשְׁכָּב יָא א" (במדבר' יא א)

מעשה ברבנו חיים בן עטר, ה"אור החיים" הקדוש זצ"ל, שהפליג בספינה. בהיותם בלב הים, קמה רוח סערה והטביעה את האוניה על כל נוסעיה. שלח ה' לרבנו הצלה וזימן לו קרש מקרשי האוניה. נאחז בו הצדיק והיטלטל עמו זמן רב, עד שפלט אותו הים אל היבשה. באפיסת כוחות שכב הרב על הקרקע והביט סביבו, הוא נחרד לגלות כי נמצא הוא במקום שמש, ארץ ציה וצלמוות, שורצת חיות רעות. כיון שנשתה השמש לשקוע, אזר הרב את כוחותיו ומיהר לעלות על אחד העצים, למצוא מסתור מפני חיות רעות ובפיו נשא תפילה ותחנונים לפני בורא עולם שיציל אותו מן המצב המסוכן שאליו נקלע. כשהגיע הבוקר, ראה לפתע עשן מיתמר ועולה בקרבת מקום, משמע שמתגוררים שם בני אדם! שמח והודה לה' ושם פעמיו אל המקום. בהגיעו והנה לפניו בית מוקף גדר. התקרב, ניגש ואין איש בבית. נכנס וראה לפניו אוכל מוכן. אחזו בולמוס, שכן זה כמה ימים לא בא אוכל לפיו. אכל ושבע, מצא מטה מוצעת ושקע בשינה. לעת ערב שבו דיירי הבית, חבורת שודדים שהיו רוצחים עוברי דרכים ובוזזים את רכושם. הם התפלאו למצוא את דלת הבית פתוחה. הביטו והנה אף אכלו ממאכליהם! **זעמו:** "מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו ליבו לעשות כן, לנהוג אדון בביתם?! חיפשו ומצאו את הרב, ישן על מיטתם. חרה אפם וביקשו להרוג את הרב בשנתו. **אמר להם מנהיגם:** "עזבו אותו כרגע, הן בידינו הוא. נאכל ונשתה ואחר כך נחרוץ את דינו". אכלו ושתו והקיצו אותו משנתו. עמד הרב לפני השודדים האימתניים ונפלה

עליו אימה. **אמרו לו:** "מי הרשה לך לבוא לביתנו ולעשות בו כרצונך?" **ענה ואמר:** "אל נא תכעסו, אנוס הייתי מפני הרעב". וסח להם את כל קורותיו. אולם השודדים האכזריים לא התרכך לבבם ודנו אותו למוות. **אמר מנהיגם:** "רצוני לשוחח עמו לפני הוצאתו להורג". **יצא עמו החוצה ושאל:** "רבי, האם תכירני?" **תמה הרב:** "מי כאן יקרא לו בשם 'רבי'?" התבונן בו ולא הכירו. **אמר השודד:** "אני תלמידך, פלוני בן פלוני, שלמדתי אצלך לפני שנים רבות". **ענה הרב:** "אין פלא שלא הכרתי אותך, שכן אז היית צעיר ללא זקן ועכשיו השתנו פניך. אבל אמור נא לי, איך נפלת כך, משמים לארץ, לשפל המדרגה!?" **אמר לו:** "הכל התחיל מריב שהיה לי עם אבי ואמי וקצפתי קצף גדול וחטאתי להם חטאה גדולה. ניתקתי עמם קשר והלכתי מדחי אל דחי. עבירה גוררת עבירה, עד שהפכתי למנהיג של רוצחים". **כאן נשבר קולו של התלמיד השודד והוא קרא:** "ידי מלאות בדם! ועכשיו, בראותי אותך נזכרתי בעברי, בעמי ובאלוקי. אוי, אנה אני בא?! אוי לי ואבוי לנפשי, כיצד ירדתי אל התהום?! אנה, רבי, מתחנן אני אליך שתורה לי דרך תשובה. מוכן אני לקבל על עצמי כל אשר תאמר לי ובלבד שתבטיח לי, שלאחר שאקיים הכל, יתכפרו לי עונותי ואזכה לחיי העולם הבא!" **אמר הרב:** "התשובה שלך קשה היא מאוד. אולם אם תעשה אותה אני ערב לך שתזכה לחיי עולם הבא. **ראשית לכל, כמובן:** סור מרע! סור מיד מן השודדים הרשעים הללו. שוב בכל לבך לחיי תורה ומצוות, תשמור שבתות וימים טובים ותרבה מצוות ומעשים טובים. לאחר מכן, תחפש מאורת נחשים. כשתראה נחש פתן שזה עתה

בקע מביצתו, תקחהו ותכלא אותו בקופסה סגורה ומעתה צריך אתה 'לאמץ' את הפתן. קח עמך את הקופסה לכל מקום ובכל יום תאכיל את הנחש בוקר וערב במשך שבע שנים תמימות! לאחר שבע שנים, תפתח את הקופסה ותניח לפתן לצאת החוצה". **"אבל הפתן יהרגני, רבי", נבעת השודד.** **"אכן", השיב הרב:** "ויהיה זה לך לכפרת עוון ופשע. התדרדרותך התחילה במרד הוריד, אשר גידלוך באהבה ובמסירות אין קץ. סעדו אותך בחוליך, האכילוך והלבישוך ואתה בעטת בהם וגמלת להם רעה תחת טובה, כמו הפתן הזה שתזון אותו שבע שנים ולא יכיר לך טובה. יהא עונשך וכפרתך מידה נגד מידה". **ענה השודד ואמר באומץ ובגבורה, שיכולה להיות רק ביהודי:** "מקבל אני עליי! **הוא אף הוסיף ואמר:** "אין ספק, כי מן השמים סובבו כל זאת, שתטבע ספינתך בים ותגיע אלי למקום כה שומם. בודאי כל הצער והיסורים שנגרמו לך לא בגללך, כי צדיק גמור אתה, אלא הכל סובב ה' בעבורי, כדי להביאך אלי לעורר את ליבי לשוב בתשובה ולהציל את נפשי מרדת שחת!" **מיד פנו שניהם, כשהשודד לשעבר מדריך את הרב להגיע למקום ישוב. נשק את ידי הרב ונפרד ממנו לשלום. נדד השודד למקום רחוק ושב לדת אבותיו. לאחר מכן עשה כל אשר אמר לו הרב גידל פתן בן יומו, האכילו והשקהו שבע שנים ולבסוף הוציאו מכלאו והניח לו להכישו.** **בא לרבנו חיים בן עטר בחלומו ואמר לו:** "תנוח דעתך, על אשר עשיתי כל אשר ציוותני ומכח זה זכיתי למחילת עוונות ובאתי למנוחה שאננה בגן עדן וזכיתי לחיי העולם הבא!" (הרב שלום מאיר וולך שליט"א) ■

חצי הבגד השני...

"שִׂאֵהוּ בְחִיקָה פְּאִשֶׁר יִשָּׂא הָאִמָּן אֶת הַיֵּבֶן" (במדבר' יא יב)

מעשה באחד שהיה לו אב זקן ולא היה חס עליו להביאו בתוך ביתו להאכילו ולהלבישו אלא היה הזקן הזה דר עם הענים ברחוב העיר. יום אחד עבר בן בנו של הזקן, פנה אליו הזקן ואמר לו: "ראה איך הקור רב ועצום ואנכי ערום בתוקף הקור על כן גש לאביך ותאמר לו שישלח לי בגד להתכסות בו". הלך הבן וסיפר לאביו מה שאמר לו זקנו. **אמר לו:** "תעלה אל העליה ותמצא בגד תלוי ביתך ותקח אותו ותביא לזקנך". עלה הבן אל העליה ומצא

בגד ישן נושן שיש בו כמה קרעים ויחר לו על הדבר הה ויקח מספרים ויחתוך את הבגד לארכו לחצאים שוים ועל ידי כך נתעכב בעליה. **צעק אליו אביו:** "למה אתה מתעכב ומה אתה עושה שם?" אחר שקרא לו כמה פעמים ירד הבן מן העליה ובידו חצי בגד **ואמר לו אביו:** "למה חתכת את הבגד לחצאים ומה תעשה בחצי האחר?" **אמר לו:** "החצי השני הצגתי בשבילך כי אחר שתזקין אוציא אותך מן הבית הזה ובעל כרחך תשב עם הענים ובימי הקור כשתבקש ממני בגד ללבוש אשלח לך זה החצי השני הנשאר פה, כי מעשה אבות יעשו בנים וכמו שאתה עושה עם אביך כן אתנהג עמך". ויבוש האב ויכלם

וידע כי חטא חטאה גדולה בזה בכבוד אביו והרגיש שאחרי זה גם עליו תעבור כוס זו של הבזיון והלך אצל אביו וביקש ממנו מחילה והביאו לביתו. **אומר ה'בן איש חי:** יתהלל המתהלל השכל וידוע כי יש אלוקים שופטים בשמים ממעל על כל דבר פשע וחטאה ונקמה לא ינקה חלילה וכל המידות בטלו ומדה כנגד מדה לא בטלה לכן רק חזק ואמץ לעשות מעשים טובים **"נְעֻשִׁית הַיֵּשֶׁר נְהָטוּב בְּעֵינֵי ה'..." (דברים' ו יח) ואם אתה עושה כן; "אֲשַׁתְּךָ פְּגָפוּ פְּרִיָּהּ בְּיַדְּךָ בֵּיתְךָ בְּפִיָּהּ פְּשִׁתְּלִי זֵיתִים סָבִיב לְשִׁלְתָּנְךָ" (תהלים' קכח ג) והעושר והכבוד לא ימושו מתוך אהלך על מי מנוחות... (נפלאים מעשיך' לה) ■**